

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 20 December 1891. N°. 730.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangegaan door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liddeelen en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Wedergeboorte en Bekeering.

ZONDAGSAFDEELING XXXIII.

Nu verbeeld ik mij niet omzigtig, want ik heb de bekeering niet lijdelijk kan zijn. Integendeel, hij is het die zich bekeert. Want hoezeer de in hem inwonende Heilige Geest hem ook prikkelde en hoe machtig ook de roeping tot hem kome, bekeeren moet hij zich zelf; althans in dien zin, dat hij zelf om moet keeren op zijnen weg. Paulus legt aan de kerk van Rome de betuiging op de lippen: »De Geest getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn». Dus niet: »De Geest getuigt in onzen Geest» dat wij kinderen Gods zijn; maar de Heilige Geest getuigt het, op hetzelfde oogenblik dat ook onze geest het getuigt. Er is dus niet één werker en één doode, zoals in de wedergeboorte; maar er zijn twee werkers: enerzijds de Heilige Geest, en anderzijds de wedergeborene persoon. Elke andere voorstelling leidt tot de zonde van het Pantheïsme of Algodendom, waarbij de mensch niets wordt dan een kanaal of trechter, waardoor de stroom henen vloeit; een besnaarde harp, waarop beurtelings God en Satan spelen; en soort elektrische draad waarlangs de geestelijke electriciteit wordt overgeleid; een zenuwstelsel waarlangs zekere geheimzinnige kracht zich voortplant. Al hetwelk nu eenmaal in onverzoonlijken strijd met het Getuigenis is. Volgens de Heilige Schrift schiep God den mensch als een eigen persoon, met volstrekte zedelijke verantwoordelijkheid; en, al stierf deze persoon nu door de zonde in den dood weg, door de wedergeboorte werd deze dood in beginsel te niet gedaan; de dood vond zijn dood in den dood van Christus, gelijk Owen het zoo kernachtig uitsprak; en het is als vrucht van het kruis, dat in den uitverkorene door de wedergeboorte het leven in klem hersteld werd. Zoo onzinig als het dus is, te zeggen dat een onwedergeborene zich zou kunnen bekeeren, en dus moet, zoo onzinig is het te beweren, dat wie wel wedergeboren is, niet zelf tot bekeering komt.

VII.

Onze ouden maakten daarom een scherp onderscheid tusschen hetgeen eenzijdig God de Heilige Geest op allerlei wijze doet, om zoo inwendig als uitwendig op den wedergeborene te werken, teneinde hem tot bekeering te prikkelen, te lokken en te roepen, ja, zóó te roepen, dat het een trekken wordt; en anderzijds de bekeering zelve, die alleen van den wedergeborene zelf kan uitgaan. Iets wat ze daarmee vaak plachten aan te dringen, dat de Heilige Geest zich niet bekeering kan, en dat diensvolgens het onderwerp der bekeering nooit anders kan wezen dan de zondaar zelf, aan wien de genade der wedergeboorte ten deel viel. In den wedergeborene ligt hier wat men noemt een tweede oorzaak.

De eerste oorzaak kan uiteraard ook bij de bekeering niet anders dan in God liggen; maar de werking die van deze eerste oorzaak uitgaat, kan niet tot bekeering leiden, indien niet, tengevolge dier werking, ook de tweede oorzaak in den mensch zelf gaat werken, en deze alsnu zelf handelend optreedt.

Vandaar dat in de Heilige Schrift altoos weer geroepen wordt: »Bekeer u tot Mij, gij afgekeerden!» Ja, dat het zelfs heet: »Bekeer u tot Mij, en Ik zal tot u wederkeeren.» Johannes de Dooper treedt evenzoo op met de roepstem, niet: »Laat u bekeeren, maar: »Bekeert u!» En als Jezus zelf daarna de taak van Johannes den Dooper overneemt, heet het ook van zijn lippen, niet: »Ik zal u bekeeren,» noch ook: »Laat u bekeeren,» maar evenals bij den Dooper: »Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen.»

De kerk zondigt dus, en de dienst des Woords wordt ontrouw, zoo men deze zelfde roepstem niet rusteloos laat uitgaan. Dan toch ontbreekt de uitwendige roeping, die zich aan de inwendige roeping paren moet. De conscientie slaapt in. De wil wordt niet geprikkeld. En er komt slapheid en krankheid, waar Gods Woord ten leven bezielen en tot bekeering trekken moest.

Staat het alsoo vast, dat de wedergeborene zich bekeeren moet, toch mag men niet zeggen: »Dan zal ik die roepstem tot bekeering alleen doen uitgaan tot hem, van wien ik weet dat hij vooraf de wedergeboorte onderging.» Dit zou nog zin hebben, zoo men dit wist, of althans weten kon. Maar dit is onmogelijk. Men kan nooit met eenige zekerheid zeggen: »Die persoon is niet en die persoon is wel wedergeboren,» dan na zijn bekeering; en dus nooit eer hij tot bekeering kwam. Dit onderscheid valt hier dus volstrekt weg. Ge weet, dat, zal het tot bekeering komen, de wedergeboorte moet zijn voorafgegaan; maar of dit al dan niet het geval is, weet ge nooit, zelfs niet met benaderende zekerheid. Vandaar dat de Heilige Schrift dan ook nooit eenige beperking maakt, en u nimmer zegt, dat ge de roepstem tot bekeering alleen tot hen moogt doen uitgaan, van wier wedergeboorte ge vooraf verzekerd zijt. Johannes riep zijn: »Bekeert u!» uit voor een iegelijk dien hij aan de Jordaan zag naderen. En zoo dikwijls ook de apostelen aan dit teedere punt toekomen, dringen ze ons nooit, om eerst een onderzoek naar de voorafgegaane wedergeboorte in te stellen, maar zeggen ze ons, dat we hierbij tevrede zullen zijn met de onderstelling van wedergeboorte. De kinderen der geloovigen zullen u heilig zijn, zegt Paulus. Natuurlijk niet om hiermee uit te spreken, dat alle kinderen, geboren uit een geloovigen vader of een geloovige moeder, daarom van den eerste tot den laatste zekerlijk uitverkoren zijn; maar om ons aan te zeggen, dat de kerk kinderen der geloovigen als zoodanig beschouwen zal, en evenzoo dat ze bij het heilig Avondmaal een iegelijk die zuiver in belijdenis en onberispelijk van wandel is, zal aanzien voor een uitverkorene. Zekerheid des aangaande heeft alleen God de Heere en kan de persoon zelf hebben. De kerk daarentegen kan hier nooit verreden komen dan een onderstelling. Dit is het perk waar door God gesteld, en God wil dat ze hiermee tevrede zal zijn. Ook in de Doopspraktijk. Wie dit niet is, wordt geestelijk pretentius;

wil indringen in dingen voor hem te wonderbaar; en poogt de palen te verzetten of los te wrikken, die God geset heeft.

Waar dan nog bij komt, dat de roepstem tot bekeering bij de wedergeborene wel nimmer tot bekeering kan leiden, maar niettemin toch ook tot hem moet uitgaan, om zijn verantwoordelijkheid en schuld voor God te doen uitkomen. Naar Gods heilig recht moet elk zondaar zich bekeeren. Elk zondaar die zich niet op staanden voet bekeert, schendt Gods recht en hoort zijn majesteit; want z ch niet bekeeren is volharding, en moedwilliglijk volharding, in zijn ongelooft, zonde en dood. God kan noch mag dus aflaten, om altoos weer het: »Bekeer u!» aan den zondaar toe te roepen, en de dienst des Woords moet die bazuin gedurig laten uitgaan. De redeneering, dat dit mag en moet nagelaten, omdat het toch niet helpt en wijl het de schuld verzwakt, liefdeloos zou zijn, is niets dan een valsche weekhartigheid, die de liefde tot den naaste tot »het eerste en het groote gebod» maakt, en de liefde voor God den Heere achteraan stelt. Regel moet het daarom zijn en blijven, dat de roepstem tot bekeering rusteloos en tot allen uitgaat; maar dat ze in de vergadering der geloovigen een intiemer karakter aanneemt, omdat men hier tot gedoopten spreekt, en de heilige Doop het bad is der wedergeboorte, zoodat hier moet geroepen en gesproken als mocht de wedergeboorte reeds worden ondersteld.

Vraagt men voorts, hoe deze daad van bekeering in den wedergeborene toegaat, dan wachte men zich hierbij voor het opzetten van een uitgewerkte model; maar wachte zich evenzeer voor de bespotting van al zulk een model; twee kwaden, die beide onder ons voorkomen. Ge vindt toch de ene maal een man of vrouw, die u zeggen, dat bij de bekeering, zóó ze zich zal zijn, geheel de weg moet zijn afgelegd, dien ze u als op een geestelijke reiskaart voortteekenen; en de andere maal ontmoet ge een broeder of zuster, die u diets maken, dat al deze bevindingen en ervaringen en innerlijke gewaarwordingen op pure inbeelding berusten, en dat het er maar op aankomt, of ge een oogenblik hebt gehad, waarin ge er toe kwaamt, om te zeggen: Nu geloof ik.

Van dit laatste nu is dit aan, dat de stokbe-waarder te Philipp, die alleen het zeggen kreeg: »Geloof in den Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden», hieraan gevolg gaf en geloofde, en zalig werd met heel zijn huis; maar dat van den anderen kant achter deze schijnbaar zoo eenvoudige toedracht toch een geheel ziekelijke proces lag, dat, bij den geestelijken microscoop gezien, u een geheel ontwikkelende van toestanden en geestelijke gewaarwordingen zou vertoonen, bijna in alles overeenkomende met het model van bekeering onder mystieken. Als ge maar brood hebt en eet, zult ge verzadigd worden. Volkomen waar. Maar vergeet niet, dat achter dijschijnbaar zoo uiterst eenvoudige verschijnsel van een stuk brood hebben, eten, en er door verzadigd worden, geheel een wereld van allerlei werkingen ligt. Om dat brood te krijgen, moest er zijn de akker en de zaadkorrel, en de ontkieming en de opschieting van halm en aar, de sikkel en de dorschvelg. Toen het malen van de tarwe, het kneden van het deeg, het aanleggen van den oven, het bakken en toe-

brengen. En toen dan eindelijk het brood voor u lag, was ook dat eten van het brood weer een even saamgesteld verschijnsel, saamhangende met de gesteldheid van uw mond en uw tanden, en uw speeksel, en uw slikorgaan, en het sap van uw maag en heel uw digestie-systeem, om alzo eerst dit brood in bloed, in uw bloed om te zetten. Feitelijk lijkt het eten van brood dus een gebeurtenis, die niets om het lijf heeft, uiterst eenvoudig is, en waarbij verder geen uitlegging te pas komt; maar toch weet de kenner, dat zoowel achter dat ontstaan van brood, als achter die daad van het eten, een geheele wereld van verschijnselen ligt, die op zichzelf uiterst gewichtig en belangrijk is. Alleen maar de man die zijn brood zal gaan eten, moet hierin niet door u verhinderd worden, tot ge hem eerst geheel dit proces hebt uitgelegd en hij dit haarfijn inzielt en begrijpt. En omgekeerd, omdat hij maar toehapt, zult ge den deskundige, die u uitlegt, wat er feitelijk gebeurt, niet een schoolschen prater schelden.

En zoo nu staat de zaak ook in de bekeering. Feitelijk grijpt er bij elke bekeering een geheel proces plaats, dat uiterst saamgesteld en ingewikkeld is, en insoverre hebben de mystieken onder ons, die u zulk een geestelijk model van bekeering voorhouden, volkomen gelijk. Zoo gaat het metterdaad feitelijk toe en al die fijn geschaakte werkingen grijpen er bij plaats. Maar omgekeerd is het ook waar dat er tal van uitnemende kinderen Gods geweest zijn en nog zijn, mannen als Augustinus en Wic-leff, als Luther en Calvijn, die dus lang niet tot de minsten behoorden, en die toch nooit het werk der bekeering bij anderen, noch bij hun eigen bekeering, in dien uitgewerkte vorm geteekend of beschreven hebben. Dit verschil, deze schijnbare tegenstrijdigheid komt daar vandaan, dat er in de meerdere of mindere bewustheid, waarmee we iets doorleven of doorloopen, zulk een aanmerkelijk verschil in graad bestaat. Niet alle menschen zijn eender van aanleg. De een is een veel denkend mensch, die er steeds op uit is en er zich aan wende, om zichzelf van al wat hij doet of ondergaat rekenschap te geven; terwijl de andere meer voor tij en stroom pleegt af te drijven, en bijna leeft als een kind. En ook de één zal zijner voelhorens bezitten voor de waarneming van wat er innerlijk in hem omgaat, en daardoor in staat zijn al zijn gewaarwordingen te ontleden en bij name te noemen; terwijl de andere het wel ondergaat, en het wel in hem omgaat, maar zonder dat hij het gevoelig onderscheidt. Zoo nu kunnen er twee zijn, beiden waarlijk wedergeboren, en na hun wedergeboorte, op de roeping, tot den levenden God bekeerd, waarvan de een volstaan zal met te zeggen: »Ik weet dat ik dood was en nu leef!»; terwijl de ander u een breede beschrijving zal geven van allerlei gewaarwordingen, die in hem omgingen, van allerlei toestanden die hij doorworstelde, en van allerlei geestelijke momenten die hij doorliep. En als ge nu vraagt: Wie van die twee had het bij het rechte einde? dan moet geantwoord: Bij beiden greep plaats, wat alleen de laatste wist uit te spreken; althans voor zooverre zijn uitlegging zuiver was. Alleen maar de eerste hield zich meer aan het feit van zijn bekeering, en bezat minder de gave, om dit feit in al zijn deelen te ontleden en uit te leggen.

De beperkende bepaling: voor zoover zijn uitlegging zuiver was, mocht hier intus-schen niet uitblijven. Immers niet ons gevoel onderwijst ons; wat ons onderwijst, is Gods Woord; en of ons gevoel zuiver en onze gewaarwording onberispelijk is, moet uitgemaakt, door én dat gevoel én die gewaarwording aan Gods Woord te toetsen. En dit nu is lang niet altoos het geval. Niet zelden laten personen, aan wie in groote mate deze gave der geestelijke ontleding gegeven is, zich verleiden, om de soberheid der Schriftuur te verlaten; er allerlei bij te doen, wat er niet bij hoort, en zoo een onware ver-menging van Schriftwaarheid met eigen inbeelding of verzinning te leveren. En hier-tegen moet natuurlijk streng gewaakt; want de ervaring leert maar al te schrikkelijk en al te bang, tot wat gruwelen en tot wat zonde ook de mystiek der bekeering kan komen, zoodra ze het door God ons geteekend spoor verlaat.

Toch (mits deze beperking maar niet uit het oog worde verloren) schuilt er in het geestelijk model van bekeering, of wat men wel eens noemt, het verslag van zijn bekeering geven, een onmiskenbare waarheid, die we tegenover de oppervlakkigheid van vele schijnbekeerden en tegenover de lucht-hartigheid van het Antinomianisme met kracht en ernst hebben te handhaven. Op zichzelf toch is het volkomen waar, dat Israël het type van elk geloovige is, en dat zich feitelijk in de geestelijke levens-geschiedenis van elk kind van God herhaalt wat Israël doorleefde. De zaak der bekeering is wel verre van eenvoudig, veel-er een uiterst saamgestelde; nog veel meer saamgesteld zelfs dan de meeste mystieken meenen. Er grijpen bij de bekeering een reeks van ervaringen, gewaarwordingen en geestelijke worstelingen plaats, die, werden ze volkomen juist beschreven, verre boven ons begrip zouden blijken uit te gaan. Feitelijk begrijpt zelfs de geestelijke meest helder levende nog nooit anders, dan een stukje der zaak. En juist daarom ver-geleken we de bekeering met het eenvoudige eten van brood, omdat ook daarbij de gewone broodtoe-schier nimmer ver-moedt, wat eendeloze uitlegging er eigen-lijk noodig zou zijn, om dit eenvoudige broodeten volledig te verklaren en uit te leggen. Het is dus alleszins billijk en naar recht, dat men ook dit wonder-verschijnsel der bekeering, dat zich uiterlijk zoo eenvoudig voordoet, innerlijk zoeken te verstaan; het is ontzeggelijk, dat het de ziel verrijkt, zoo men dit geeste-lijke proces met eenigszins heldere bewustheid mag doorleven.

Reeds de gemeene tegenstelling van Wet en Evangelie, en Zonde en Genade dwingt hiertoe. Reeds daaruit toch blijkt, dat het proces der bekeering in twee groote stukken uiteenvalt, het ééne waarbij de Wet ons doodt, en het andere waarbij het Evangelie ons opwekt en levend maakt; wat dan de Catechismus noemt: het afsterven van den ouden mensch, en het opstaan van den nieu-ven mensch. Want wel is reeds in de wedergeboorte de dood overwonnen en het leven ons ingeplant; maar zonder dat we het wisten of merkten; en merken gaan we dit eerst in onze bekeering. Vandaar dat bij een heldere bekeering, die in klare bewustheid plaats grijpt, geheel het proces der wedergeboorte in de bekeering weer naar boven komt, en nu eerst als door ons

De martelaren.

LXXVIII.

GILLES VERTRICHT.

»Wie heeft in deze laatste tijden, als Christus zijn licht des Evangelies onder ons ontstoken heeft, dat aange-nomen? Wie heeft daarvoor geleden kruis, vervolging en allerlei tormenten? Zijn het geweest de bisschoppen en prelaten? Zijn het geweest de koningen en prinses der wereld? Waren het rijke en machtige lieden? Waren het de wijzen en verstandigen, zoo in rechten en medicijnen, als in kunsten en anderszins? Neen, neen. Wie dan? Een arm, klein, veracht volksken, schoenlappers, pelsers, kleermakers enz., van allen onderdom, natie en conditie der menschen.» Zoo sprak Petrus Damman, de vroeg ontstapen leeraar van Arnhem, weinige jaren nadat de reformatie in deze landen gezegevierd had. En het martelaarsboek van die dagen is daar, om ons de waarheid dixer woorden te bevestigen. Wij hebben er thans weer een voor ons van dat verachte volksken, Gilles Vertricht. Hij was een eenvoudige, ongeleerde landbouwer, die niet lezen en schrijven kon, door den procureur-generaal Pieter Le Coc gebruikt als schout in zijne heerlijkheid in het gebied van Merries gelegen, van waar ook onze Vertricht geboortig was. Tot 1565 was hij een groot vriend van priesters en monniken geweest, wat wel niet te verwonderen was, daar hij den pastoor van Merries, Marlaire de Vije, tot

peet had. Sints het echter den Heere behaagd had het licht des Evangelies te onsteken in zijne ziel werd het anders met hem. Hij zocht nu de vergaderingen der gerefor-meerde belijders op en diende haar waar hij dat kon en toen zij in 1566 in het openbaar mocht optreden en toen zij als kruiskerk zich verschoot voor hare vijanden. Zoo herbergde hij geruimen tijd de predikant Johannes Daniëls, zoo betaalde hij een somme gelds tot verkrij-ging van de vrijheid der conscientie (eene bedriegelijke belofte der vijanden). Eindelijk werd hij gevangene genomen en in den kerker gesloten. Toen had hij vele verlokkingen van zijn peet, en zijnen heer Pieter Le Coc, en anderen te doorstaan. Maar de Heere deed hem triumfeeren, zoodat hij ter dood veroordeeld en den 17en Febr. 1568 onthoofd werd te Bailleul. Gelijk met dezen martelaar stierf een andere geloofgetuige, Jan Schatele, als hij een landbouwer uit het gebied van Merries. Rijk was hij met aardse goederen bedeed, maar hij stelde deze sints zijne verandering ten dienste der kerke Gods onder het kruis. Na zijn geloof beleiden en gehandhaafd te hebben tegen vele aanvallen van priesters en monniken, ook op het schavot werd hij met het zwaard gedood. Een maand te voren (den 17en Januari) was een andere landbouwer Karolus Bruyne (de Braine), van Steenvijk geboortig en in Merries woonachtig te Bailleul onthoofd.

JAN LAUTE.

Onder de oudste kruiskerken der Nederlandsche ge-westen, neemt de kerk van Geat eene belangrijke plaats in. Daar maakte het Evangelie reeds vroeg snellen voortgang, daar ontstak de Heere zelf reeds vroeg zijn kandelaar, om een iegelijk te bestralen, die daar woonde

en inkwam. Dit heeft wel is waar niet lang geduurd, maar toch lang genoeg, om ons een breede rij van mar-telaren uit de kerk van Geat te leveren. Een der is Jan Laute geweest, een zeer ijverig en godvreesend man, wien het, ofschoon hij een tijdwever was, niet aan geleerdheid ont-brak. Dit laatste blijkt uit een tweetal werken van zijne hand, het eene getiteld: »Den Boogaert der wapenen in 1567» en het andere: »Gedenkschriften van Olivier de La Marche met aantekeningen en verbeteringen van J. L. van Gent 1566.»

De kerk des Heeren had hem geroepen tot het ambt eens diakens en hij vervulde deze taak met vlijt. Hij spaarde zich niet, hij ontzag geen gevaar, hij werd zijn arbeid niet moede. Wel is waar baden zijne vrienden hem vaak zeggende: »Broeder, gij raakt te zeer bekend, wij vrezen, dat gij in gevaar komen zult, vlucht dus!», maar hij antwoordde altijd weer: »Lieve broeders, zijde de haren van ons hoofd niet alle geteld? Heeft God niet in zijnen eeuwig raad besloten, wat u geschieden zal? Als het Hem behaagt heeft mij te beschikken tot eenen getuige van zijn Evangelie, waar ik dan ook ben, zal de Heere mij vinden, en het zal geschieden, en ik zal zijne hand niet kunnen ontkopen.»

Op zekeren dag was hij op de Vrijdagmarkt, om zijne zaken te doen, toen hij gevangen genomen en naar den algemeenen kerker, het Sauslet genaamd, geleid werd. Daar zat hij bij dieven en roovers. Drie dagen later werd hij door den schout ondervraagd, of hij te Brussel was geweest met zijne geestverwanten, om vrijheid der con-scientie te vragen, en wie zijne gezanten waren.

Op eenen anderen keer werd Laute gevraagd, met wien der hervormers hij het held, met Menno Simons, met Calvijn of met Luther, waarop hij ten antwoord gaf: »Ik

ken geen van drieën. Ik houd mij alleen aan de zuivere leer van het Evangelie en van Jezus Christus, mijnen Heere.»

In April 1568 werd onze martelaar overgebracht naar eenen anderen kerker, waar hij zwaar geboeid bleef. Eerst mocht niemand hem spreken, maar later werd dit aan zijne vrouw toegestaan. Dagelijks kwam deze haren man troosten en bemoedigen, hem tegelijk spijs en drank brengende.

Aan verleidingen ontbrak het dezen ouden martelaar niet. Als hij biechten wilde, zou hem het leven geschon-ken worden. Maar noch schoone beloften, noch bedreij-ingen, noch smarten, noch langdurige gevangenschap waren in staat dat hart, door den Heiligen Geest ge-staad en gesterkt, te buigen.

Die standvastigheid deed eindelijk de rechters tot het vonnis des doods over Laute besluiten. Zijne eigene vrouw bracht hem het eerst deze boodschap, straks een ander. En zijn antwoord was: »Welk eene betere boodschap zoudt gij mij kunnen brengen, dan dat ik spoedig gaan zal tot mijnen hemelschen Vader, naar wien mijn eenig verlangen is.»

Toen de dag zijns stervens gekomen was, nam hij afscheid van zijne medegevangenen. Op het schavot had hij. Daarna waarschuwde hij de omstanders tegen de leer der Roomsche kerk. Met de bede: o Hemelsche Vader, in uwe handen bevel ik mijnen geest», stierf hij op den brandstapel. Den 24en Jan. 1569 ging deze vrome ge-tuige der waarheid naar zijnen Heere.

DE GAAY FORTMAN.

zelve ondergaan wordt. Iets wat dan bij veel mystieken tot de zeer ernstige vergissing leidde, dat ze zich gingen inbeelden, alsof nu pas de wedergeboorte in hen plaats greep, omdat zij er zich nu eerst van bewust werden. Zelfverrijzeling en geloof zijn dus de twee groote stadiën, waar de bekeering door heengaat, en de man van het Heilsleger, die evenals de Antinomiaan, u leert (zij het ook op verschillende grond) dat geloof alleen toereikend is, werpt geheel de oriening Gods omver. Met minder of meer bewustheid moet altoos de Wet vooropgaan, om onze Tuchtmeester tot Christus te worden. Wie door de Wet niet gedood en niet verrijzeld is, kan door het Evangelie niet opgericht en gezalvd worden.

Doch ook met deze algemeene tegenstelling tusschen Wet en Evangelie, zonde en genade, afsterfing en opstanding, verrijzeling en geloof is de zaak nog op verre na niet uit. De kennis onzer zonde eenzijdig en de kennis, de aangrijping en de toepassing van den Middelaar en zijn werk anderzijds, houdt, zoo ge het juist ontleden en geheel bewust doorleven wil, nog zooveel meer in. Het overstelpende gevoel van verrijzeling toch, waarin we dan eindelijk ons eigen ik in den dood overgeven, is zoo diep opkomend, zoo breed zich uitstrekkend, zoo ver in de historie van ons leven en van ons geslacht teruggaande, en zoo hoog tot den rechterstoel van Gods majesteit opklimmend, dat het nooit aan een éénig mensch gelukte, deze diepe ontroering volkomen naar waarheid te beschrijven. Maar dit staat toch vast, dat dit gevoel van onze bepaalde zonden zich verdiepen moet in het zedig bestand van heel ons wezen, tot in onze ontvangenis en geboorte toe; dat het van daar uit terug moet gaan tot in de zonde van heel ons geslacht en de erfschuld van Adam; en dat het alzoo moet worden een ontwaan van den toorn Gods die over heel ons geslacht zich uitbreidt en tegen onze zonden, onze zondige natuur en heel onzen persoon brandt. Het gevoel van doemwaardigheid, verlorenheid en hulpeloosheid moet niet alleen een gevoel van behoefte aan redding zijn, maar een gevoel dat God rechtvaardig is in zijn toorn. Niet als een ongewillige, maar als een rechtvaardiglijk verdoemde moet ge u gevoelen, om de waartachtige verrijzeling van uw ziel te ontvangen.

En daartegenover moet dan de Middelaar u verschijnen in al zijn rijkdom en volheid. Hij moet niet maar een naam voor u zijn, een klank, een persoon, maar zijn rijke Middelaarsvolheid moet zich in u ontdekken. Hij God en mensch. Hij de Zoon Gods en de Zoon des menschen. Tot er ten slotte niets aan hem noch in hem is, dat ge niet voelt passen op uw toestand. En als ge dan toekomt aan zijn Middelaarswerk, moet elk deeltje en elk stukje van dat werk als een diamant voor u schitteren, zoodat ook dat werk van den Middelaar in al de volheid en den rijkdom der Goddelijke ontferming voor u blinken ga, en blijk te passen bij uw zonde en uw ellende. En staan zoo zonde en genade tegenover elkander in uw zielsblik, dan moet ge ten leste van deze beide opklippen tot het Eeuwige Wezen, de Bron en Springader van alle genade en ontferming, tegen wiens glorie deze uwe zonde vloeit, en uit wiens Vederhart deze goudstroom van genade u toevloeit; om nu, als waart ge in de vierschaar des Eeuwigen opgeheven, de goddelijke worsteling tusschen toorn en ontferming zoo te doorleven, alsof het geheele heilswerk alleen voor u geschied ware, tot ge eindelijk de u zaligende roepstem des Zoons verneemt: Ik heb verzoening ook voor hem gevonden. Zoo heeft het dan ook feitelijk plaats; alleen maar de één zal dit alles van stadie tot stadie met heldere bewustheid doorleven; een tweede zal er slechts een vagen indruk van ontvangen; en een derde alleen weten, dat er iets ontzaglijks in zijn ziel omging, maar zonder dat hij de kennis of de gave bezat, om er zichzelf rekenschap van te geven, of het aan anderen zoo uit te leggen.

En arts als hij ziek is, doodelijk ziek wordt, en toch uit zijn lijden weer opkomt, ondergaat feitelijk hetzelfde als een gewoon landbouwer die dezelfde ziekte krijgt en genezen wordt. Maar terwijl die arts van oogenblik tot oogenblik zich rekenschap kon geven van wat hij doorleefde en hoe hij genas, weet de landbouwer u alleen te zeggen: „Ik was ziek, doodelijk ziek en leed vreeslijk, en toen nam ik medicijn in, en zie, nu ben ik door Gods genade genezen.”

KUPFER.

„Zijn naam van kind tot kind voortgeplant.”

Zijn naam zal zijn tot in eeuwigheid; zoolang als er zonen zijn zal zijn naam van kind tot kind voortgeplant worden; en zij zullen in hem gezegeind worden; alle heiligen zullen hem welgelukzalig noemen. Psalm 72:17.

Denk u eens, dat prins Willem de Zwijger nog leefde, en na eerst ons volk, onze nannanten grondvest en verlost te hebben, ons al die eeuwen door gelukkiglijk geregeerd had, ons nog regeerde en de zekerheid in zich droeg, om zoolang er zonen of manen was, den schepster over zijn volk te voeren, — wat zou dan de band tusschen zulk een vorst en het door hem gesichte, geredde en gelukkig gemaakte volk niet elk denkbare van innigheid en verknuchtheid zeer verre te boven gaan.

En nu, bij prins Willem kon dit niet, want ook al had de snoodde misdaad van Balhasar Gerarda niet zoo vroeg zijn leven afgeenden,

toch zou hij ook zonder moorddaad, reeds voor eeuwen zijn tot aan den dood betaald hebben. Ook onze eerste Oranjevorst was sterfelijk, en niet door hem in persoon, maar alleen door het Huis dat naar hem genoemd is, kon zijn geslacht in ons vaderland voortbestaan.

Israël daarentegen heeft wel wezenlijk dien schoonen droom gedroomd. Wat meer is, het heeft de zekere profetie ontvangen, dat er zulk een blijvend Koning komen zou. En eindelijk, in de volheid des tijds, is het Koningschap van dien Vorst des hemels, bij zijn opstanding uit de dooden ingegaan.

Het is tot dien Vorst dat het in Psalm 45 heet: „Uw troon is eeuwiglijk en altoos,” en het is van dien Koning, dat in het lied voor Salomo (Psalm 72) gezongen wordt: „Zij zullen u vreezen zoolang de zonen en manen zijn zullen, van geslachte tot geslachte,” ja, dat het aan het slot van dat lied heet: „Zijn naam zal zijn tot in eeuwigheid; ja, zoolang als de zonen is, zal zijn naam van kind tot kind voortgeplant worden.”

Nu vindt een oppervlakkig Bijbellezers daar niets bijzonders in.

Immers denkt hij, ook de namen van koning David en van koning Salomo zijn nu reeds bijna dertig eeuwen van geslacht tot geslacht voortgeplant. Van Nebucadnezar weet ook elk kind, van Cyrus en Alexander elke opgeschoten knaap te verhalen. En al leest prins Willem bij ons niet meer, toch zal zijn schoone naam nooit in vergetelheid raken, zoolang er op Neerland's vrijgemaakte bodem nog één Geuzenhart klopt.

Dus, zoo denkt men dan, is het iets bij uitstek gewoons, dat ook de naam van den Messias voort en voortleeft; en de psalmist zei niets bijzonders, toen hij uitriep, dat zijn naam, zoolang de zonen er is, van kind tot kind zal worden voortgeplant.

Doch wie zoo spreekt vergeet dan ook, dat er bij staat: „Zij zullen u vreezen zoolang de zonen en de manen zullen zijn.” Nu kan men een gestorven vorst wel in dankbare herinnering houden, men kan zijn praalgraf bezoeken en de heugenis zijner daden in het heldendicht vereeuwigen; maar een gestorven vorst vreezen kan men niet.

Een koning vreezen onderstelt toch, dat hij nog leeft, er nog is, nog regeert en u nog zegenen kan.

En zoo is dan in Psalm 72 aan het vrome volk in de dagen des Ouden Verbonds dit heerlijk ideaal voorgelicht, en deze rijke belofte gegeven, dat er eens een Koning zou opstaan, die niet zou sterven, wiens rijk geen einde zou nemen, die niet slechts voor een wijle, maar eenwiglijk en altoos regeeren zou, en wiens naam als de naam van een steeds regeerend en zegenend Vorst niet slechts in één geslacht, maar door een lange reeks van geslachten zou geëerd, en in dien zin van kind tot kind voortgeplant worden.

Het volk telkens wisselend, maar altoos over dat volk dezelfde éénige Koning.

Nu leven we onder de zoete heerschappij van dien van God gezalfden Koning nog. Eeuw na eeuw is voorbijgegaan, soms voorbijgestormd, maar wat ook viel en wat ook tui-melde en wisselde, zijn troon staat eeuwiglijk en altoos; hij, onze Koning leeft en regeert nog.

Nog is er geen vorst op aarde met dien Koning vergelijkbaar, zoon in de uitgebreidheid van zijn gebied, als in de trouw waarmee hij zijn volk regeert, en in de innige liefde waarmee dat volk hem houwt en trouw zweert. Bij den glans van Jezus' kroon wordt alle vorst op aarde weinig meer dan een schijn-koning. Zoo kort, zoo beperkt, zoo weinig indruk makend is hun macht. Wat was keizer Wilhelm van Duitsland niet een schier aangebeden vorst in zijn levensdagen! En zie, nog zijn er geen drie volle jaren over zijn graf heengegaan, en toch hoe bijna vergeten is hij niet reeds.

En dit koningschap van Jezus staat daarom zoo hoog, omdat het nooit anders dan reëel is. Over niemand is hij Koning, of hij heerscht in zijn hart, over zijn persoon, over heel zijn bestaan, en hij laat niet af, eer elk van zijn onderdanen de volle zaligheid deelachtig wordt.

Doch hoe gaat het nu onder ons toe, met dat voortplanten van zijn naam van kind tot kind?

Bedoelt dit alleen, dat ge uw kind van Jezus verhalen zult? En is dit doel bereikt, zoo ook uw kind op school met zijn makkers meeringt: „Daar ruischt langs de wolken een lieflijke naam?”

Dien naam van kind tot kind voortplanten, geschiedt dat, zoo er maar een Christelijke school is, waar onze kinderen van geslacht tot geslacht van Jezus hooren en voor Jezus lofzingen?

Als zijn naam maar op de lippen leeft, en heerscht in het geheugen, en ge niet meegaat met de ongerijmdheid van den Klokkenberg, om „zwijgend van Jezus te getuigen,” plant zich dan zijn naam, in den zin van Psalm 72, van kind tot kind voort?

Is hiermee alzo niets anders, niets diepers, niets ernstigers bedoeld, dan een in gedachten houden van den naam van Jezus, zijn naam voor vergetelheid bewaren, en hoogstens een bestendig uitspreken van dien naam met zekeren eerbied en kinderlijk ontzag?

Zoo wil het de Bijbelleser wel, die de diepte der Schrift niet verstaat, en nooit verrukt werd door haar rijke idealen.

Maar Gods volk mag niet zulk een oppervlakkige opvatting vrede hebben.

Neen, voortgeplant van kind tot kind wordt de naam van onzen Koning eerst dan, zoo er het één geslacht voor en het andere geslacht na, kinderen, en straks uit die kinderen mannen en vrouwen opstaan, die dien Koning roemen als hun Vorst en Heere, en indien eeuw in eeuw uit, zoolang de zonen er zijn zal, zich de kniebuiging van Thomas herhaalt onder zijn aanbiddenden uitroep: „Mijn Heere en mijn God!”

Omdat hij een eeuwig Koning is, kan zijn naam niet voortgeplant, dan door wie van dien Koning een onderdaan wil zijn.

En daarom, voortgeplant van kind tot kind wordt de naam van dezen Koning dan eerst, zoo er van kind tot kind niet slechts altoos zijn, die dezen naam gedeken, maar ook deulken die hem bijleiden, en dien naam op zich zelve toepassen, hem erkennende als den Koning die ook over en in hun hart regeert.

Dit is nu het hooge doel, waarop alle Christelijke opvoeding moet gericht zijn.

In den heiligen Doop van dien Koning is het merkteken ontvangen, en nu, zoodra het bewustzijn ontlaikt, moet het kind met dien Koning bekend gemaakt, als met een Koning die eeuwig regeert, die ook over hem moet

regeeren, en aan wien ook elk kind dat God ons in zijn gunste schonk, onderwerping als onderdaan, en als onderdaan het tribut van zijn dank en zijn aanbidding schuldig is.

Zoo eerst komt ge tot de geslachtsidee des geloofs.

Niet maar tot de bede, om zelf eens gezaligd in het paleis van dien Koning in te gaan; en ook niet maar om uw kind dat ge liefhebt dien Koning op te dragen; maar tot den hartstocht des geloofs om in uw eigen geslacht de onderdanen van Koning Jezus niet te zien uitsterven.

Een ijdelzuchtig mensch onderzoekt in zijn voorgelacht, of hij ook wellicht afstamt van een man van naam, van een persoon die eere onder de menschen had; maar een waar kind Gods vraagt veel eer en veel meer, of er in zijn voorgelacht ook „gekenden des Heeren” waren; en dan voelt hij zich rijk, en dus overgelukkig, zoo hij twee drie eeuwen terug in zijn geslacht een aaneengesloten reeks ontdekt mag van mannen en van vrouwen, die in de vrees des Heeren volstandig bleven.

Niet om een graaf of hertog, maar om een martelaar in zijn oude familie te hebben, in dan de hoogste en de rijkste genealogische glorie.

Zoo achterwaarts in de historie, maar dan ook zoo vooruit in de toekomst van ons geslacht. Een tegelijk in het zijne.

Geen onzer weet, hoe lang de Heere nog toeven zal, eer het Maranatha in vervulling gaat.

Maar stel, er zullen nog tien, nog twintig geslachten na ons komen, dan wekt dit onzer eierucht, dit ons heilig verlangen, om in al die reek van twintig geslachten, te mogen profetieeren van kinderen Gods, die uit onze lenden gesproten, als met heilige schakels één groote keten zullen vormen, die van nu tot aan de wederkomst des Heeren ons geslacht zullen voortplanten, niet slechts in het leven der wereld, maar ook onder het volk van God.

Zoolang de zonen er zijn zal, van kind tot kind, ook onder de kinderen, die uit u zullen voortkomen.

Dat hebt ge dan niet zelf in uw macht.

Maar dat wordt dan toch in toenemende mate de inhoud van uw vurigste gebed, en omdat ge zoo bidden leert, onwikkelt ge dan veel heerlijker mogendheid in de opvoeding van uw kroost.

KUPFER.

Amsterdam, 18 Dec. 1891.

Het nog zoo onverwachte overlijden van den hoogleeraar Dr. A. Kueneu, zij ook in ons blad met een enkel woord vermeld.

Als beslist modern theoloog stond Dr. Kueneu lijnrecht tegen de belijdenis der Calvinisten over, en hij heeft nooit gearzeld, zoon in op het gebied der studie als der practijk tegen het overgeleverde geloof der Christenheid op te treden. Hij deed dit in zijn werken; hij deed dit in de Haagsche Synode; hij deed het op politiek terrein; en hij deed het in den Protestantenvoet.

Toch mag ons dit niet weerhouden, om een woord van waardering te wijden aan den ernst waarmee hij dezen strijd opnam, de degelijkheid waarmee hij dien strijd voerde, en den nobelen toon, waarin hij zijn tegenstanders bejegende.

Machtig was het hem gegeven talent, en hij heeft ons allen een voorbeeld gegeven in het mijden van de verkwisting van kracht en tijd, die vooral ons Nederlanders zoo vaak ontsiert.

De veelheid en het doorwrocht karakter van den door hem geleverden arbeid is wel geschikt, om elk belijder van Gods Woord tot jaloeschheid te verwekken, ook al mag niet verheeld, dat de vrucht van dien arbeid feitelijk op een volkomen ondermijning van de autoriteit van Gods Woord uitliep.

Men zou zich intusschen ten zeerste vergissen, zoo men waande, dat ook zulk een schijnbaar destructieve arbeid voor wie op een geheel tegenovergesteld standpunt staat geen vrucht voor de toekomst kon opleveren.

Aldans de geschiedenis van kerk en godgeleerdheid leert ons alle eeuwen door dat ook het optreden van den arbeid van hen, die zich het minst in de belijdenis van de kerk van Christus konden vinden, toch ten slotte bijdroeg tot haar opbouw.

En vraagt men ons, in welk opzicht de arbeid van Dr. Kueneu zulk een vrucht dan zou kunnen leveren, dan zullen we ons wel wachten op de toekomst vooruit te loopen, en bepalen we ons lieft tot een enkele vingervijzing.

Nog veel te weinig is in de godgeleerdheid onzer vaderen het organisch karakter der Heilige Schrift tot zijn recht gekomen. Vooral in de tweede periode na de Reformatie is de beschouwing van de Heilige Schrift overwegend mechanisch geworden. En seker den aanvang dier eeuw vond men onder de belijders der Heilige Schrift bijna geen andere voorstelling dan van een Bijbel, waaruit men zonder oordeel des onderscheids elke plaats slechts voor het citeeren had.

Kon Voetius herleven, hoe zou hij daartegen getoorn hebben. Hij kon zulk misbruik van de Schrift niet dulden, ook al oordeelde hij dat Cocceus in zijn onderscheidingen te ver ging.

Het eerst wees toen in onze eeuw Kohrbirge op deze fout. Na hem, doch op bedenkelijke wijze deden dit de moderne orthodoxen. Maar niemand deed dit op meesterlijker en voor ons minder bedenkelijke wijze dan de hoogleeraar Kueneu.

Hij poogde alles te verklaren; nam wat niet paste uit elkaar, en zette het op nieuwe wijze in elkaar; zoolang tot het organisch sloot.

Een poging die ongetwijfeld te verging, en, zij het ook onbewust, onder de heerschappij van naturalistische ideeën stond; maar een poging die dan ook op zoo radicale wijze den kanker van het mechanisme uit-

sneed, dat de organische opvatting van de Heilige Schrift thans aller zoeken is.

Wat veel van wat Kueneu hiervoor aanbod voor ons ten eenemale onbruikbaar is, spreekt vanzelf; toch zal aandachtige en voorzichtige studie toonen, hoeveel ook Kueneu bijdroeg voor ons inzicht in het organisch verband.

En noemden we hem daarbij minder bedenkelijk, dan was het omdat hij geen oogenblik van zijn volslagen breken met de Heilige Schrift een geheim maakte, en dus niet één rechtzinnig belijder misleidde of meesleepte, gelijk dit, helaas, zoo telkens door den „moderen orthodoxe” geschiedt die in beginsel het met Kueneu eens is, maar dit beginsel ongewoont.

Wie niet door het getuigenis des Heiligen Geestes gedrongen wordt, om in diepen eerbied voor het goddelijk gezag van de Heilige Schrift, als Gods Woord, het hoofd te buigen, staat dan o. i. ook het eerlijkst, zoo hij rondweg als Kueneu positie tegenover de Heilige Schrift neemt, en haar elk supranaturalistisch karakter ontzegt.

En toch kan men bij het zien heengaan van zulk een man een diep gevoel van weemoed niet oonderdrukken. Hem was zooveel gegeven, en toch is zijn zielsoog voor het heilig schoon der goddelijke mysteriën nooit opengegaan.

Volgens de uitkomsten der jongste volkstelling bedraagt het aantal van hen, die zich als Christelijk Gereformeerd hebben aangegeven, ruim 189,000. en dat van hen, die zich als Nederduitsch Gereformeerd aangaven, 181,000.

Nu is dit laatste cijfer, gelijk men weet, niet geheel zuiver. Er zijn er die wel bij de Nederduitsche Gereformeerden zijn, maar die toch door het hoofd des gezins niet zoo zijn opgegeven, omdat hij het „necgeaan met de Doleantie” niet hebben wilde. Bij anderen is door de invullers der kaarten zekere pressie uitgeoefend, om ver-warring aan te richten. En eindelijk zijn er velen, die alleen invulden: tot geen kerk-genootschap behoorende. Het getal van deze laatste klasse dan thans ook tot een cijfer van bij de 90,000.

Veilig kan men dus zeggen, dat de beide groepen elk ongeveer 190,000 zielen tegenwoordig; beide in zicental nage-nog gelijk staan; en samen een kleine 400,000 tellen.

Voegt men hier nu bij, wat er nog onder de Haagsche Synode bleef, en toch Calvinistisch wil zijn, dan mag ook dit cijfer ongetwijfeld op nogmaals 200,000 geschat worden. En zoo komt men dan tot het resultaat, dat omstreeks een achte gedeelte der bevolking nu reeds tot het Calvinisme is teruggekeerd.

Deze cijfers zijn moedgevend; vooral omdat nu reeds met genoegzame zekerheid te profetieeren valt, dat over eenigen tijd, ook die derde groep van onder de Synodale uitkomst; wel weer op andere manier, maar dat doet er niet toe; zoodat ten leste toch weer alle echte Gereformeerde belijders in één kerkelijk verband zullen aankomen.

Tevens mag het een gelukkig feit heeten, dat de Christelijke Gereformeerden en de Nederduitsche Gereformeerden ongeveer gelijk in getalsterkte zijn. Geen beter beding voor alle verdere onderhandeling toch, dan dat men over en weer weet hoe de krachten gelijk staan.

En wat eindelijk het cijfer der „Doleerenden” betreft, zoo blijkt dat slechts één tiende van de leden der Nederlandsche Hervormde kerk met de Doleantie meeging. Maar ook dit één tiende levert toch nu reeds een zoo respectabel cijfer, dat het thans na twee jaren (de telling geschiedde 31 Dec. 1889) reeds gelijk opgaat met het cijfer van de Christelijke Gereformeerden, die reeds hun eerste jubelaar achter zich hebben.

Wat men dus van Synodale zijde ook op ons hebbe aan te merken, zoo onbeduidend is de Doleantie althans niet.

Iets wat te meer in het oog springt, zoo men bedenkt, hoe nog ruim de helft der kerken geheel vacant zijn, en zelfs plaatsen als Middelburg, Zwolle en Arnhem vruchteloos beroepen.

Niets nu houdt zoozeer den voortgang der Doleantie tegen, als juist dat gemis aan behoorlijke vervulling van den Dienst des Woords, en de historie leert ons, hoe kerken bij de Christelijke Gereformeerden, die eerst slechts 7 à 8 huisgezinnen tellen, later, dank zij den Dienst des Woords, tot bloeiende kerken uitgroeiden.

Ook schijnt op terugkeer onder de Synode minder kans te bestaan, dan deze Synode zich, na het gebeurde met de heeren Vethake en Schokking, voorstelde.

Aldans aan de Synodale Commissie was in last gegeven, zulke aanzoeken om terugkeer met spoed af te doen.

Maar in najaarszitting saamgekomen, moest deze Synodale Commissie constatareeren, dat ze ten deze niets kon verrichten, omdat er geen enkel aanzoek om terug te mogen keeren, ter tafel was.

Niets is zoo stuitend en hinderlijk voor de Christelijke consciëntie, als het droeve feit, dat zoovele belijders des Heeren, en met name voorgangers der kude, in de Synodale kerk, op zooveel intiemer voet met de erkende loekenaars van den Christus omgaan en samenwerken, dan met hun geestelijke broeders die buiten hun genootschap staan.

Het feit is niet te betwisten.

Tal van gevallen immers zijn van publieke bekendheid, waarin ge „orthodoxe” predikanten in vriendelijk gezelschap ontmoet met Groningers en Modernen; en dat toch dezelfde predikanten er bijna niet aan denken, om eens om te zien naar, of een vriendelijk woord te wisselen met andere

niet Synodale broeders, die toch met hen van hetzelfde lichaam des Heeren zijn.

Zels zal men ons toestemmen, dat dit nog zeer gematigd is uitgedrukt.

Feitelijk toch is de werkelijkheid nog veel slimmer. Niet zelden toch vindt men bij deze predikanten en leken ten opzichte van Afgescheidenen en Doleerenden een haat en wrevel, die schier alle perken te buiten gaat; en daartegenover een intiniteit met de vijanden des Heeren, die soms hun karakter in verdenking brengt. Ja, er zijn redacteuren van dusgenaamd orthodoxe blaadsjes, die zoo week aan week hun pen in gif en als een doopen, als het de bestrijding der Doleerenden geldt, dat ze van den principieelen strijd die in heel de wereld tegen den Christus Gods en het Woord Gods is aangebonden, niets meer schijnen te merken.

Intusschen laten we deze excessen voor ditmaal rusten, al veroorloven we ons toch even de opmerking, dat deze bitterheid en vinnige vijandschap juist het sterkst bij vroegere wapenroeders wordt aangetroffen en het meest de zich noemende „Gereformeerden” onder de Synodalen ont-siert.

Er zijn ook hierop uitzonderingen. God zij lof, schoone uitzonderingen. Maar voorbijgezien mag toch niet, dat juist die predikanten, die vroeger het hardst in wat men de Herantbeweging noemde, meeleepen, nu van achter den minst gunstigen, wijl minst Christelijken indruk maken.

Doch dit buiten rekening gelaten, blijft toch ook zoo het algemeen verschijnsel over, dat de belijders des Heeren onder de Synodalen, ook al wachten ze zich voor zulke excessen, zoo bijna niets van hun Christelijke broederlicde jegens hun geestelijke broeders in de Scheiding en de Doleantie merken later; en dat ze daarentegen zich wel wat al te gemakkelijk leenen tot saamspreking en samenwerking met de ongelovigen, mits ze Synodaal zijn.

Of liever, want ook dat is geen vaste constatie, mits ze maar bij Synodaal, of Luthersch, of Remonstrantsch, of Menno-niet zijn. Want met de leeraren van al deze genootschappen kan men het vinden. Alleen maar met zijn geestelijke broeders niet.

Er is dus tegelijk, aan den éénen kant een tekort in sympathie en liefde voor zijn geestelijke broeders, en aan den anderen kant een te groote en ongeoorloofde sympathie voor de ongelovige.

Niet dat we inhumane behandeling der ongelovigen bepleiten. Integendeel ook wie ons als een „heiden en tolnaar” is, moet vriendelijk bejegen, met voorkomendheid waar het pas geestigholpen, en altoos met bescheidenheid te woord gestaan.

Maar hiertegen gaat dan ook ons bezwaar niet.

Het kwaad waartegen we opkomen ontstaat eerst waar men als belijders van Christus samenwerkt met ongelovigen op kerkelijk of geestelijk gebied.

Dit mag niet.

Dit is zijn eigen belijdenis verloochenen en zijn eigen overtuiging verzwakken. En gesteld nu al dat men waant, het voor God, die waarheid wil, te kunnen verdedigen, dat Calvijn naast Servet als collega in de Synode gaat zitten, dan zou betamelijkheid en Christelijk selfrespect toch eischen, dat steeds uitkwam, hoe men zulk een combinatie, ja, om der noodzakelijkheid wille droeg, maar met een bang protest in het hart.

Ook op het standpunt der Synodale „orthodoxen” zeiven is deze hunne houding dus ten eenemale onverdedigbaar.

Nooit hadden ze met de Groningers en Modernen mogen samenspannen, om hun broeders in Christus kerkrechtelijk te vervolgen; en toen ze dit toch deden, hadden ze van meet af moeten waken, dat hun verhouding als belijders van den Christus tot de Groningers en Modernen hierdoor niet voorgoed vervalscht werd.

Doch is deze mateid en deze kameradenschappelijke intiniteit met de Groningers en Modernen op zich zelf reeds onhoudbaar, in nog veel ongunstiger daglicht verschijnt dit kwaad, zoo het gepaard gaat met een steeds schamperdere verveemding van hun geestelijke broeders, die buiten hun genootschap staan.

Ging het naar recht, dan zou op hun eigen standpunt, en ieder aan hen moeten merken, dat het verkeeren in één kerk met Groningers en Modernen, hun een gestadig kruis en een dagelijkse zielskwelling was, en dat ze daarentegen bestendig leed in het hart droegen over hun weinig verkeer met hun broeders in Christus.

Dat dit nu bij sommigen metterdaad zoo is, ontkennen we hiermee niet. Maar ook zal niemand durven staande houden, dat de groote massa der Synodale „orthodoxen” metterdaad in zulk een gemoedsgesteldheid verkeert.

Dit nu is een geestelijk kwaad. Het kan niet een vrucht van inwerking des Heiligen Geestes zijn, maar verraadt veel eer een geheel andere geest te veel macht over hun hart verkrijgt.

Daarom wijzen we op dit bestaande euvel, met de bede in het hart, dat aan deze gedeeldheid van wie toch broeders in Christus Jezus zijn, hoe eer hoe beter een einde moge komen.

We zijn daarom geen idealisten, noch stellen ons voor, dat als vrucht van zekere gemoedelijke beweging plotseling alle Synodale „orthodoxen” tot een verlaten van hun standpunt zullen komen.

Onze blik op het kerkelijk leven is daartoe te nachter en te bezadigd.

Maar gelijk gezegd, al blijven ook alle Synodale „orthodoxen” op hun o. i. onhoudbaar standpunt staan, dan wordt het toch hoog tijd, dat er een andere stemming in hun hart kome, dat een andere beweging hun gemoedsleven ga beheerschen, en dat ze

wat mind

ten eisch

tus, die gee

En nu

seker te k

De Amst

predikanten

ren strate

zij de slipp

waren, en

uitgebroke

Nu dit

Te zijne

hen wel bi

Maar zo

enkele pla

er toch al

pen over,

Jezus in c

broeder in

en liefheb

hans nog

Synodaal

of in de

Naar a

maal onde

uitdrukken

en pianom

ver:

Naar aan

UED, onlan

verschenen

piano, is het

zand, om n

dat UED ov

zij gezegd

in de blade

het met UED

selden goed

Christ. gge

zult gevoele

op vermind

daar ik het

hiervan gen

zeggen, lieve

ren eer nie

moetlijkheid

bruikt, en